

Belgische rekenkunde

Volgens sommige beleidsmakers zoals ontslagnemend premier Yves Leterme is het perfect mogelijk om onze overheidsfinanciën 'sociaal' te saneren indien we de huidige groei ook de komende vier jaar aanhouden. Anderen argumenteren dan weer dat de begroting tegen 2015 in evenwicht kan gebracht worden zonder te snoeien in de sociale zekerheid. De rekenkunde die hiervoor gebruikt wordt ontgaat ons echter.

Om de proef op de som te nemen hebben we een aantal scenario's voor de overheidsfinanciën op lange termijn gesimuleerd. Als uitgangspunt nemen we de vergrijzingskost zoals voorspeld in het laatste jaarverslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing. Jammer genoeg komen we zelfs niet in de buurt van de uitspraken van onze beleidsmakers. In de simulaties delen we nochtans hun optimisme qua economische groei. We veronderstellen zelfs dat die ook na 2015 zal aanbleven. We gaan uit van een productiviteitsgroei die hoger ligt dan de twintig jaar voorafgaand aan de economische crisis, de activiteitsgraad laten we gestaag toenemen, terwijl de werkloosheidsgraad spontaan daalt naar een niveau dat we in de laatste drie decennia nooit gekend hebben. We corrigeren zelfs niet voor het feit dat een hogere werkgelegenheidsgraad en een oudere beroepsbevolking in principe gepaard gaat met een lagere productiviteitsgroei.

Vanwaar de discrepantie tussen uitspraken en geflatteerde projecties? Waarschijnlijk staart men zich blind op het uitzonderlijk gunstige effect dat de conjunctuur op de begroting van het afgelopen jaar heeft gehad. Een – hopelijk – gelijkaardige economische groei zal ook tijdens de komende jaren een gunstig effect op de begroting hebben, doch blijkt uit de simulaties nauwelijks voldoende te zijn om de verwachte stijgende vergrijzingskost en normalisering van rentevoeten te dekken. Bij constant uitgavenbeleid ontstaat er dan een rentesneeuwbal waardoor het amper 20 jaar duurt om Griekse of Japanse niveaus te bereiken qua overheidsschuld.

Zonder ingrijpende structurele budgettaire maatregelen komen we er dus onmogelijk. Maar hoeveel moeten we dan saneren? En is dit realistisch zonder een sociaal bloedbad of ingrijpende maatregelen in de sociale zekerheid? Ook deze vraag hebben we in onze simulaties gesteld. Onze rekenkunde toont aan dat, om vanaf 2015 een begrotingsevenwicht te hebben, er een structurele besparing bovenop de conjuncturbonus vereist is van 6.6% van het BBP, waarvan twee derden voor 2015.

Rekenkundig kan deze besparing misschien wel gegeven dat de totale structurele overheidsuitgaven buiten de sociale zekerheid momenteel 21% van het BBP bedragen, doch in praktijk is dit onhaalbaar. Wat betekent die 6.6% concreet? Dit correspondeert bijvoorbeeld met het gros van alle huidige uitgaven door de federale overheid of het gros van alle regionale uitgaven, en is meer dan alle uitgaven door lokale besturen of voor onderwijs. We hebben dus een gigantisch probleem, en dit ondanks alle uiterst optimistische uitgangspunten. We moeten toch een minimum aan overheidsdiensten overhouden.

En alle risico's zijn dan nog on the downside. Zo zou de groei vroeger kunnen vertragen of de productiviteit en werkgelegenheid structureel niet kunnen verbeteren. Zo zouden de kosten van de vergrijzing hoger kunnen liggen bijvoorbeeld omdat de relatieve prijs van gezondheidszorg gaat stijgen. Zo zou de rente in Europa alsook de risicopremie die België betaalt op de staatsschuld omwille van politieke onzekerheid onverwacht kunnen stijgen. Tenslotte zou een schulden crisis in de PIGS landen nieuwe overheidsinterventies teweeg kunnen brengen en de sanering in België in de war sturen.

Het is hoog tijd dat de politici die beweren dat ons probleem onder controle is eens uit hun ivoren toren komen en luisteren naar de academici en andere technocraten om te vernemen dat hun huidig plan A in de praktijk onhaalbaar is...

Voor het saneren van de Belgische overheidsfinanciën zijn ambitieuze structurele hervormingen in de arbeidsmarkt en sociale zekerheid nodig. Het meest voordehandliggende is de relatieve prijs van gezondheidszorg niet te laten stijgen. Maar de vergrijzingskosten moeten ook afgeremd worden door de werkgelegenheidsgraad meer op te trekken dan beoogd door de Studiecommissie voor de Vergrijzing. De Belgische achilleshiel is de werkgelegenheidsgraad bij de 55-64 jarigen die de laagste is in West Europa. We stellen een doelstelling voorop van 70%, het niveau dat Zweden vandaag haalt en het dubbele van België in 2009. We moeten ook de officiële pensioenleeftijd optrekken tot 67 en nadien aan de levensverwachting koppelen. We moeten de werkgelegenheidsgraad bij de rest van de beroepsbevolking optrekken. Dit kan door de kloof tussen werkloosheidsuitkering en nettoloon voor laagverdieners te vergroten, door zowel de werkloosheidsuitkeringen in duurtijd te beperken en de belastingen te verlagen op de laagste inkomens. Dit kan ook door de fiscaliteit te verschuiven van arbeids- naar consumptie- en energiebelastingen. Tenslotte kan een wijziging van ons huidig loonindexeringssysteem aanzienlijk bijdragen tot een verhoging van de werkgelegenheidsgraad.

Door dergelijke maatregelen kunnen de 6.6% besparingen gedeeltelijk via het arbeidsmarkt- en het sociale zekerheidsbeleid worden opgevangen, steeds in combinatie met realistische saneringen in alle andere kosten en op alle niveaus van de overheid. Nu er klaarheid is in de rekenkunde hebben we enkel nog politici nodig die ons met visie en leiderschap door het Stabiliteitsplan kunnen loodsen.

Gert Peersman, Universiteit Gent
Stijn Van Nieuwerburgh, New York University

Beide auteurs lichten de Belgische economie door in het kader van een presentatie 'Economic Policy Challenges for Belgium', die ze met de Nobelprijswinnaars Edward Prescott (2004), Dale Mortensen en Christopher Pissarides (2010) op 6 juli in Brussel geven voor de Society for Economic Dynamics en BNP Paribas Fortis.